



МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОСМИСЛЕННЯ ЗМІСТУ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

A Досліджуються методологічні підходи до осмислення змісту креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва, зокрема компетентнісний, системний, діяльнісний та індивідуально-креативний. У ході дослідження автор визначає, що компетентнісний підхід передбачає комплексне засвоєння знань і способів практичної діяльності, що забезпечує успішне функціонування і сприяє самореалізації в сучасному суспільстві фахівців. Було доведено актуальність поєднання і тісного переплетіння наукових підходів: системного і компетентнісного, оскільки характеризує системні ознаки формування компетентності фахівця, треба брати до уваги той факт, що характеристики постійно змінюються відповідно до змін, які відбуваються в контексті професійної діяльності фахівця. Зроблено висновки, що індивідуально-креативний підхід сприяє формуванню креативності й передбачає здійснення індивідуальної й неповторної діяльності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва, яка пов'язана зі створенням творчого продукту.

Ключові слова: креативність; креативна компетентність; методологічні підходи; компетентнісний підхід; системний підхід; індивідуально-креативний підхід; майбутні фахівці декоративно-прикладного мистецтва

S *Li Xiaoxia. Methodological approaches to understanding the content of creative competence of future professionals in decorative and applied arts.*

The article deals with the methodological approaches to understanding the content of creative competence of future professionals in decorative and applied arts, including competent approach, systematic approach, performance-approach, and individual-creative. In the course of the research, the author determines that the competent approach involves the comprehensive acquisition of knowledge and methods of practical activities, which ensures the successful operation and promotes self-realization in modern society of professionals. The significance of combining and closely intertwining scientific approaches: systemic and competence, as characterizing the systemic features of the formation of specialist competence, should take into account the fact that the characteristics are constantly changing by changes in the context of professional activity. The author concluded that the individual-creative approach promotes the formation of creativity, which involves the implementation of individual and unique activities by future professionals of decorative and applied arts, which is associated with the creation of a creative product. The content of creative competence of future specialists in decorative and applied arts is that the arts and crafts itself become multifunctional, because it acts as a tool for learning reality in retrospect, forms a value orientation, becomes a means of communication and a source of creative inspiration. A specific pedagogical feature of decorative and applied arts is that the future specialist is faced with the need to carry out individual creative activities, which provide simple opportunities for motivation for the formation of creative competence. Moreover, the professional training of future specialists in decorative and applied arts has a certain specificity and has two goals: first, it is necessary to develop creative qualities of students and stimulate their creative search through educational and independent work; secondly, it is necessary to equip future specialists with techniques, methods, technologies to stimulate and develop their creative potential in the process of professional training.

Key words: creativity; creative competence; methodological approaches; competent approach; systematic approach; individual-creative approach; future professionals of decorative and applied arts

Лі Сяоя, аспірантка кафедри педагогіки, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ, Україна (громадянка КНР)

Li Xiaoxia, Post-graduate student of Pedagogy Department, Luhansk Taras Shevchenko National University, Starobilsk, Ukraine (citizen of the People's Republic of China)

E-mail: savsevik@gmail.com

Актуальність проблеми. Актуальність визначення змісту креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва не викликає сумніву, оскільки, не маючи чіткого уявлення про зміст креативної компетентності, не маємо можливості визначити послідовність і доречність використання певної системи методів і технологій щодо формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва.

Існує низка методологічних підходів до осмислення змісту цього феномену, зокрема: компетентнісний, системний, діяльнісний та індивідуально-креативний.

Отже, виникає необхідність дослідити методологічні підходи задля ґрунтовного осмислення змісту креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва і відійти від типового трактування цього поняття.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблему формування креативності студентської молоді репрезентовано в дослідженнях останніх років. На сучасному етапі розвитку професійної освіти більшість науковців вважають необхідним формування креативної компетентності у майбутніх фахівців, так Н. Сегеда [6] досліджує зміст креативно-акмеологічного підходу до вивчення феномену професійного зростання викладача вищої школи; О. Дубасенюк [4] теоретично обґрунтовує креативний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів; О. Семенова [7] розробляє модель педагогічної системи формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Проблеми компетентнісного підходу та особливості цього феномена активно досліджували О. Антонова, І. Зязюн, В. Луговий, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, Г. Селевко, В. Серіков, А. Хуторський та ін. Науковці в межах компетентнісного підходу визначають компетентність як здатність майбутніх фахівців до рефлексії та самоорганізації, в освітньому процесі має відбуватися не трансляція знань, а розвиток діяльнісних здатностей студента як пріоритетних характеристик компетентної особистості.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на численні дослідження, проблема визначення змісту креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва розроблена недостатньо повно і не знайшла достатнього висвітлення в сучасних наукових працях, незважаючи на її значущість для теорії й практики професійної освіти.

Мета нашої статті: визначити і теоретично дослідити методологічні підходи до осмислення змісту креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва, зокрема компетентнісний, системний, діяльнісний та індивідуально-креативний. На нашу думку, правильно визначений зміст креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва сприятиме чіткому формулюванню цілей, вибору засобів організації формування креативної компетентності та вибору найефективніших засобів прогнозування результатів.

Викладення основного матеріалу. Найпоширенішим підходом розуміння сутності поняття «креативна компетентність» є *компетентнісний підхід*, який переважно асоціюється зі специфікою формування компетентностей. Досліджуючи теоретичні засади та практичні аспекти реалізації компетентнісного підходу Н. Романчук дійшла висновку, що основою і підґрунтям сучасних уявлень компетентнісного підходу було покладено ідеї особистісного і діяльнісного розвитку особистості, сформульовані в контексті психолого-педагогічних концепцій розвивальної та особистісно орієнтованої освіти. Крім того, поняттєво-категоріальна база компетентнісного підходу безпосередньо пов'язана з ідеєю цілепокладання й ціле-

спрямованості освітнього процесу, при якому формування компетентностей відбувається у закладі вищої освіти, а зміст освіти визначається чотирикомпонентною моделлю: знання, вміння, досвід творчої діяльності, досвід ціннісного ставлення [5, с. 263]. Звідси можна стверджувати, що саме компетентнісний підхід передбачає формування креативної компетентності в процесі творчої діяльності, що доводить цінність креативності в професійній підготовці фахівців будь-якого профілю.

Очевидно, компетентнісний підхід передбачає комплексне засвоєння знань і способів практичної діяльності, що забезпечує успішне функціонування людини в ключових сферах життєдіяльності, що сприяє самореалізації в сучасному суспільстві фахівців будь-якої спеціальності.

У контексті компетентнісного підходу базовим компонентом є поняття «ключові компетенції» як базові компетентності без оволодіння якими людина не може успішно жити та діяти в сучасному суспільстві: 1) компетенція в соціально-цивільній сфері, що забезпечує соціальну активність і громадянську відповідальність суб'єкта; 2) компетенція у сфері соціальної комунікації, що передбачає володіння усним і письмовим мовленням, здатність до ефективної та безконфліктної міжособистісної взаємодії; 3) компетенція в соціально-індивідуальній сфері, що формує вміння будувати міжособистісні стосунки, підвищувати свій духовний і культурний рівень тощо; 4) компетенція в інформаційній сфері, що дозволяє, усвідомивши значущість нових інформаційних технологій, використовувати їх у роботі в інформаційному середовищі; 5) системна компетенція, що сприяє розвитку самостійної пізнавальної діяльності у суспільному та особистому житті; 6) компетенція в професійній сфері, що формує вміння аналізувати ситуацію, оцінювати власні професійні можливості, здатність швидко та гнучко застосовувати свої знання і досвід для розв'язання практичних завдань [1, с. 85]. Саме ключові компетентності у межах компетентнісного підходу характеризують сучасного спеціаліста, який спроможний діяти в європейському соціально-економічному просторі, тому висувається вимога володіти ключовими компетентностями, що є підґрунтям для формування професійної компетентності фахівців будь-яких спеціальностей. Відзначимо, що саме формування креативного аспекту є відсутнім, тому що не до всіх фахівців різних спеціальностей висувається обов'язково мати певний рівень сформованості креативної компетентності.

В умовах компетентнісного підходу у процесі навчання в закладах вищої освіти майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва набуває особливої значущості, оскільки спонукає до переорієнтації навчання на формування компетентностей, які проявляються в готовності студентів застосовувати засвоєні знання, вміння та навички в майбутній професійній діяльності для розв'язування практичних і теоретичних задач, створення диференційованих умов для формування і розвитку професійних якостей,

осмисленого визначення можливостей, цілей, програм саморозвитку і самовдосконалення у майбутній професійній діяльності, зокрема декоративно-прикладного мистецтва.

Безперечно, важливим і провідним підходом серед існуючих педагогічних підходів нами було визначено – *системний підхід*, оскільки саме цей підхід може забезпечити повноцінне поєднання всіх структурних компонентів процесу формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва. Підтвердженням нашої думки є твердження О. Семенової, що системний підхід сприяє якісному вивченню механізмів художньої творчості та її складників [7, с. 129]. Загалом базовими категоріями системного підходу вважають категорії системи та системності, які в сучасній педагогічній науці всебічно досліджуються й розробляються, проте дотепер не мають однозначних трактувань, тому в межах нашого дослідження нам необхідно зазначити, як ми розуміємо вищезгадані поняття.

Відповідно до цього стає очевидним необхідність особливості функціонування *системно-діяльничого підходу* в процесі професійної підготовки майбутніми фахівцями декоративно-прикладного мистецтва. Діяльничий підхід походить від слова «діяльність», тому в загальнопедагогічному розумінні поняття «діяльність» трактується, як спосіб буття людини в світі, здатність її вносити в дійсність зміни. Основні компоненти діяльності: суб'єкт з його потребами; мета, відповідно до якої перетворюється предмет в об'єкт, на який спрямована діяльність; засіб реалізації мети; результат діяльності [3, с. 98]. Відзначимо, що основні компоненти діяльності повністю співпадають зі структурними компонентами системи, що неодмінно доводить взаємозв'язок системного і діяльничого підходів, зокрема у межах нашого наукового дослідження.

Діяльничий підхід ставить своєю метою формування здатності людини до активної праці, зокрема, професійної, творчої. Тому освітній процес у закладі вищої освіти повинен створювати передумови для оволодіння практичними вміннями і бути орієнтованим як на отримання спеціальних знань, так і на відпрацювання практичних умінь [2, с. 74].

Отже, діяльничий підхід сприяє становленню креативної особистості фахівця, а це означає, що формування креативної компетентності не відбувається без формування професійно-креативних намірів, що сприяє формуванню креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва зокрема.

У контексті формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва нас цікавить *індивідуально-креативний підхід*, оскільки процес формування креативності передбачає здійснення індивідуальної й неповторної діяльності майбутніми фахівцями декоративно-прикладного мистецтва, що пов'язана зі створенням творчого продукту.

Отже, вищезазначений підхід складається з двох семантичних складників, а саме: «індивідуальний підхід» і «креативний підхід», тому розглянемо сутність кожного підходу і з'ясуємо специфіку необхідності їх поєднання щодо формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва.

У контексті особливостей до організації освітнього процесу у вищій школі на основі креативного підходу О. Дубасенюк зазначила, що стратегія креативного підходу до організації освітнього процесу передбачає: усвідомлення майбутніми вчителями власних особистісних і професійних можливостей, розвиток педагогічних здібностей до рівня креативних; задоволення потреби у новизні і нестандартних способах розв'язання професійних проблем; установку на творчість і подолання стереотипних способів та формалізму у професійних діях; прогнозування шляхів і вдосконалення творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця [4, с. 25].

Результати нашого дослідження підтверджують, що специфічною педагогічною особливістю декоративно-прикладного мистецтва є те, що перед майбутнім фахівцем постає необхідність здійснювати індивідуальну креативну діяльність, яка надає широкі можливості мотивації щодо формування креативної компетентності. Визначено, що традиційні педагогічні технології актуальні в межах знаневого підходу, натомість, неможливо якісно формувати компетентності майбутніх фахівців традиційними технологіями. Необхідно розробити і впровадити нові технології, спрямовані на формування компетентностей, зокрема креативної. Ключовою особливістю набуває індивідуально-креативний підхід у процесі організації ефективності педагогічного процесу, оскільки вплив на особистість майбутнього фахівця декоративно-прикладного мистецтва відбувається через вплив на його індивідуальні якості.

Висновки з даного дослідження. Провідними характеристиками змісту креативної компетентності є здатність адаптивно реагувати на необхідність у нових нестандартних підходах і нових продуктах, яка дозволяє усвідомлювати нове, проте сам процес має як свідомий, так і несвідомий характер. Відповідно до цього професійна підготовка майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва має певну специфіку і передбачає подвійні цілі: по-перше, необхідно розвинути креативні якості студентів і стимулювати їхній креативний пошук засобами навчальної та самостійної роботи; по-друге, необхідно озброїти майбутніх фахівців прийомами, методами, технологіями стимулювання та розвитку власного креативного потенціалу. Зміст креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва полягає в тому, що саме декоративно-прикладне мистецтво стає поліфункціональним, тобто виступає інструментом пізнання дійсності в ретроспективному аспекті, формує ціннісної орієнтації, стає засобом спілкування і джерелом креативного натхнення фахівця.

Перспективи подальших досліджень лежать у площині визначення структури формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва.

Список використаних джерел

1. Антонова О. Є., Маслак Л. П. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011.
2. Борисенко Н. А. Системний і діяльнісний підходи до професійної підготовки майбутніх учителів технологій. *Педагогічні науки*. 2014. Вип. 24. С. 72–74.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
4. Дубасенюк О. А. Креативний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. *Креативна педагогіка*. 2011. № 4. С. 23–28.
5. Романчук О. Теоретичні засади та практичні аспекти реалізації компетентнісного підходу у вищих технічних закладах освіти. *Науковий вісник мну імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. Т. 2. № 3 (62). С. 263–267.
6. Сегеда Н. А. Зміст креативно-акмеологічного підходу до вивчення феномену професійного зростання викладача вищої школи. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2009. № 4. С. 106–110.
7. Семенова О. Модель педагогічної системи формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2016. № 13. С. 125–131.

Reference

1. Antonova, O. Ye., Maslak, L. P. (2011). *Profesiina pedahohichna osvita: kompetentnisnyi pidkhid: monohrafiia* [Professional pedagogical education: competence approach]. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].

2. Borysenko, N. A. (2014). Systemnyi i diialnisnyi pidkhody do profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv tekhnolohii [System and activity approaches to professional training of future technology teachers]. *Pedahohichni nauky* [Pedagogical sciences], 24, 72-74 [in Ukrainian].
3. Honcharenko, S. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
4. Dubaseniuk, O. A. (2011). Kreatyvnyi pidkhid do profesiino-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv [Creative approach to professional and pedagogical training of future teachers]. *Kreatyvna pedahohika* [Creative pedagogy], 4, 23-28 [in Ukrainian].
5. Romanchuk, O. (2018). Teoretychni zasady ta praktychni aspekty realizatsii kompetentnisnogo pidkhodu u vyshchykh tekhnichnykh zakladakh osvity [Theoretical bases and practical aspects of realization of the competence approach in higher technical establishments of education]. *Naukovyi visnyk mnu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky* [Scientific Bulletin of VN named after VO Sukhomlinsky. Pedagogical sciences.], 2, 3 (62), 263-267 [in Ukrainian].
6. Sehed, N. A. (2009). Zmist kreatyvno-akmeolohichnogo pidkhodu do vyvchennia fenomenu profesiinoho zrostannia vykladacha vyshchoi shkoly [The content of the creative-acmeological approach to the study of the phenomenon of professional growth of a high school teacher]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu* [Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports], 4, 106-110 [in Ukrainian].
7. Semenova, O. (2016). Model pedahohichnoi systemy formuvannia khudozhno-tvorchoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia obrazotvorchoho mystetstva [Model of pedagogical system of formation of artistic and creative competence of the future teacher of arts]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia* [Problems of modern teacher training], 13, 125-131 [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 12.11.2020